

CZU: 811.135.1'25:821.135.1'4=111

TRADUCEREA DIN ROMÂNĂ ÎN ENGLEZĂ A CUVINTELOR REALITĂȚI GEOGRAFICE DIN ROMANUL LUI ION CREANGĂ *AMINTIRI DIN COPILĂRIE*

Corina IORDAN

Universitatea de Stat din Moldova

Problema pe care se bazează cercetarea noastră este traducerea cuvintelor realități. Lucrarea de față reprezintă un studiu comparativ-contrastiv al strategiilor de traducere utilizate de către traducătorii Ana Cartianu, R.C. Johnston și A.L. Lloyd pentru traducerea cuvintelor realități geografice din romanul lui Ion Creangă *Amintiri din copilărie*, acestea fiind clasificate în trei categorii: 1) flora și fauna; 2) geografia fizică; 3) geografia culturală.

Această temă a fost aleasă dat fiind faptul că este un aspect important al limbii și are o importanță teoretică și practică, fiind un obiect de studiu pentru mulți traducători, lingviști și specialiști în domeniu.

Strategiile principale de traducere a cuvintelor realități geografice analizate în această lucrare au fost: transferul direct și echivalența.

Cuvinte-cheie: strategii de traducere, cuvinte realități geografice, floră, faună, geografie fizică, geografie culturală, *Amintiri din copilărie*.

THE TRANSLATION OF THE GEOGRAPHICAL REALIA WORDS FROM ION CREANGĂ'S NOVEL *CHILDHOOD MEMORIES / RECOLLECTIONS FROM CHILDHOOD* FROM ROMANIAN INTO ENGLISH

The issue which our research is based on is the translation of the realia words. This paper is a comparative and contrastive study of the translation strategies used by the translators Ana Cartianu, R.C. Johnston and A.L. Lloyd in order to translate the geographical realia words from Ion Creangă's novel *Childhood Memories / Recollections from Childhood*. These realia words were divided into three categories: 1. flora and fauna; 2. physical geography; 3. cultural geography.

This topic was chosen due to the fact that it is an important aspect of the language and has a theoretical and practical importance, being an object of study for many translators, linguists and specialists in the field.

The main strategies for translating the geographical realia words analyzed in this paper were: direct transfer and equivalence.

Keywords: translation strategies, geographical realia words, flora, fauna, physical geography, cultural geography, *Childhood Memories / Recollections from Childhood*.

Introducere

Cuvintele realități (CR) sunt cuvinte purtătoare de informație culturală aparținând unei anumite culturi, limbi, țări, națiuni, localități etc.; acestea desemnează realitățile vieții unei națiuni: viața cotidiană, cultura, dezvoltarea socială și istorică. Însă, deoarece aceste cuvinte, de obicei, nu au un echivalent exact în alte limbi, ele au tendința să cauzeze probleme serioase de traducere, necesitând o abordare specială în procesul de redare a acestora din limba-sursă în limba-țintă.

Tema este considerată a fi foarte actuală, dat fiind faptul că în ultimii ani tot mai multe lucrări sunt dedicate studierii traducerii cuvintelor realități.

În această lucrare ne-am propus să analizăm strategiile de traducere la care au apelat traducătorii Ana Cartianu, R.C. Johnston și A.L. Lloyd pentru traducerea cuvintelor realități geografice din romanul lui Ion Creangă *Amintiri din copilărie*, iar pentru aceasta am optat pentru clasificarea elaborată de Ritva Leppihalme care propune următoarele strategii de traducere:

1. Transferul direct (direct transfer) – implică utilizarea cuvântului din limba-sursă neschimbat sau adaptarea acestuia din punct de vedere fonetic, grafemic și / sau morfologic. Cu alte cuvinte, unii traducători transmit cuvântul din limba-sursă cuvânt-cu-cuvânt, iar alții permit adaptarea acestuia la limba-țintă.

2. Calcul (calque) – presupune traducerea literală a cuvântului din textul-sursă. Calchiera face referință la traducerea cuvintelor compuse sau a sintagmelor care sunt traduse element-cu-element.

3. Adăugirea (addition) – presupune notele, prefațele, glosarele sau post-scriptum-urile traducătorului, care sunt localizate în afara textului.

4. Adaptarea culturală (cultural adaptation) – înlocuirea nefamiliarului cu familiar.

5. Termenul supraordonat (superordinate term) – implică utilizarea unei informații mai puțin minuțioase și specifice, având scopul de a aplatiza textul.

6. Explicarea (explicitation) – scopul acestei strategii constă în a face implicitul explicit, ceea ce înseamnă utilizarea unor explicații pentru a face ca sensul să fie clar pentru receptor.

7. Omisiunea (omission) – sugerează faptul că traducătorul a decis să nu traducă anumite unități lexicale [1].

Cuvintele realități geografice din romanul lui Ion Creangă *Amintiri din copilărie* [2] pot fi împărțite în trei categorii: 1) flora și fauna; 2) geografia fizică; 3) geografia culturală.

Pentru a analiza traducerea CR din acest roman, acesta fiind textul-sursă (TS), am ales două traduceri realizate de către Ana Cartianu și R.C. Johnston: *Childhood Memories* – textul-țintă 1 (TȚ1) [3] și A.L. Lloyd: *Recollections from Childhood* – textul-țintă 2 (TȚ2) [4].

Pentru a atinge obiectivele acestei lucrări am utilizat două metode de cercetare: analiza comparativă și contrastivă, pentru a compara cele două traduceri, precum și metoda lexicografică, pentru a analiza definițiile atât în română, cât și în engleză ale CR.

Flora și fauna

În continuare vom analiza traducerea CR din categoria *flora și fauna*, și anume: „dumbravă” și „moron”.

TS: *Pentru fiecare fântână, pârâu, vâlcică, dumbravă și alte locuri drăgălașe ce lăsam în urmă – ne scoteam câte-un suspin adânc din piepturile noastre* [2, p.233].

TȚ1: *Every well, stream, valley, glade and other favourite place that we left behind drew a deep sigh from our breasts* [3].

TȚ2: *For each spring, each brook, each dear little valley and wood we left behind, we heaved a deep sigh* [4, p.121].

Conform Dicționarului explicativ al limbii române (DEX) [5], cuvântul românesc „dumbravă” are semnificația de „pădure tânără și nu prea deasă”.

În ceea ce privește cuvântul „glade”, am identificat următoarele definiții:

- 1) „a small open area of grass in a wood or a forest” (Dicționarul Oxford) [6];
- 2) „a small area of grass without trees in a forest” (Dicționarul Cambridge) [7];
- 3) „an open space surrounded by woods” (Dicționarul Merriam Webster) [8].

În ceea ce privește cuvântul din TȚ2, „wood”, am identificat următoarele definiții:

- 1) „an area of trees, smaller than a forest” (Dicționarul Oxford) [6];
- 2) „an area of land covered with a thick growth of trees” (Dicționarul Cambridge) [7];
- 3) „a dense growth of trees usually greater in extent than a grove and smaller than a forest” (Dicționarul Merriam Webster) [8].

Strategia utilizată de către traducători în ambele TȚ este echivalența. Însă, dacă comparăm semnificațiile cuvintelor „glade” și „wood”, putem observa că primul nu se potrivește ca echivalent pentru cuvântul din TS „dumbravă”, acesta având o semnificație total diferită, și anume: un spațiu deschis de iarbă, fără copaci, înconjurat de pădure. Rezultă că aceasta nu reprezintă o pădure, ci doar o întindere în cadrul unei păduri. Astfel, putem afirma că traducătorii Ana Cartianu și R.C. Johnston au fost depășiți și au echivalat cuvântul „dumbravă” în mod eronat. În ceea ce privește cuvântul „wood”, dat fiind faptul că acesta semnifică o întindere de teren acoperită de copaci, mai mică decât o pădure și care este deasă, putem remarca că acest echivalent este mai potrivit, deoarece atât cuvântul românesc „dumbravă”, cât și cuvântul englezesc „wood” reprezintă niște păduri de dimensiuni relativ mici, diferența constând în densitatea copacilor, „wood” având o densitate mai mare.

TS: *Apoi mă trăgeam încetișor pe-o coastă, la marginea bălții, cât mi ți-i moronul, și mă uitam pe furis cum se joacă apa cu piciorușele cele mândre ale unor fete ce ghileau pânza din susul meu* [2, p.200].

TȚ1: *Then would I gently edge myself up the bank like a great sturgeon and lie by the side of the water, slyly peeping at the water playing round the lovely legs of some girls who were bleaching linen upstream* [3].

TȚ2: *Then I drew myself up gently on to the edge of the bank and watched on the sly how the water played over the pretty little feet of a number of girls who were bleaching linen a little farther up the river* [4, p.71].

Cuvântul românesc „morón” (DEX-ul recomandă utilizarea cuvântului „morun”) are semnificația de „specie de pește din familia sturionilor, cu corpul masiv, gros, ajungând până la lungimea de 4 m, cu capul mic, cu botul triunghiular, apreciat pentru carnea și icrele lui negre (numit și Huso huso)” conform DEX-ului [5].

În ceea ce privește cuvântul din TS2, „sturgeon”, am identificat următoarele definiții:

- 1) a large sea and freshwater fish that lives in northern regions. Sturgeon are used for food and the eggs (called **CAVIAR**) are also eaten (Dicționarul Oxford) [6];

- 2) a type of fish that lives in northern parts of the world and is usually caught for its eggs, which are eaten as caviar (Dicționarul Cambridge) [7];
- 3) any of a family (Acipenseridae) of usually large elongate anadromous or freshwater bony fishes which are widely distributed in the north temperate zone and whose roe is made into caviar (Dicționarul Merriam Webster) [8].

Potrivit DEX-ului, „sturionul” este „(La plural) Ordin de pești răpitori marini de talie mare, cu scheletul cartilagos-osos, cu corpul fără solzi, acoperit cu cinci șiruri longitudinale de discuri osoase, pescuiți pentru carnea, icrele negre și cleiul lor; (și la singular) pește din acest ordin [5]”. Există mai multe specii de sturioni, cele mai importante specii din apele teritoriale ale României sunt: morunul (*Huso huso*), nisetru (Acipenser gueldenstaedti), păstruga (*Acipenser stellatus*) și cega (*Acipenser ruthenus*) [9, p.8].

Echivalentul pentru „morun” în engleză este „beluga”, potrivit revistei *Environmental Biology of Fishes* [10], iar echivalentul pentru cuvântul englezesc „sturgeon” este „sturion”, potrivit jurnalului *Transylvanian Review of Systematical and Ecological Research* [11, p.117-118].

Din cele expuse rezultă că „morunul” este specie de sturion. Și dat fiind faptul că acesta a fost tradus în TȚ1 prin „sturgeon”, putem afirma că traducătorii au optat pentru strategia de termen supraordonat, generalizând sensul cuvântului din TS. Putem presupune că această opțiune se datorează faptului că *Amintiri din copilărie* este un text literar destinat copiilor și traducătorii au dorit să simplifice limbajul și să îl adapteze vârstei cititorilor.

În ceea ce privește TȚ2, observăm că traducătorul a optat pentru omiterea cuvântului, însă sensul global al secvenței a fost exprimat fără pierderi.

Geografia fizică

În continuare vom analiza traducerea CR din categoria *geografia fizică*, și anume: „munții Neamțului” și „Dunărea”.

TS: *Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm, nemernicii de noi, câte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului: uriașii munți, cu vârfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pâraiele cu răpejune, șopotind tainic, în mersul lor neîncetat, și ducând, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi omenești, să le înece-n Dunărea măreață* [2, p.234].

TȚ1: *Then from the top of that wooded mountain we, unhappy souls, looked back once more, in sorrow, upon the Neamț mountains, those giants, their tops hidden in the clouds where streams sprang up, and from which swift rivers poured down, whispering secrets in their never ending course and maybe carrying much human yearning and pain along with them to drown them in the stately Danube* [3].

TȚ2: *Then from the top of the forest, we poor wretches cast a melancholy look at the Neamț mountains, that huge range with its peaks hidden in the clouds, where springs rise and the little torrents come rushing down, whispering mysteriously in their restless course and perhaps bearing with them, who knows, a many human grief and passion, to be drowned in the great Danube* [4, p. 121].

În fragmentul de mai sus putem observa că denumirea fluviului „Dunărea” a fost redat în ambele traduceri prin echivalentul său englez „Danube”.

În ceea ce privește „munții Neamțului”, denumirea a fost redată în ambele traduceri utilizând transferul direct și, de asemenea, putem observa utilizarea articolului hotărât „the”. Acesta este utilizat în limba engleză atunci când este vorba de lanțuri montane (munții Neamțului constituie o porțiune a Carpaților [5]), fiind urmat de denumire și cuvântul „mountains” [12, p.210], care înseamnă „munți” și a fost tradus în engleză prin echivalență.

O diferență constituie faptul că în traducerea Anei Cartianu și a lui R.C. Johnston observăm că acesta nu este un cuvânt articulat, pe când în cea a lui A.L. Lloyd cuvântul este articulat, însă este lipsit de articolul hotărât enclitic *-l*. Uzul oral și popular înregistrează deseori căderea articolului enclitic *-l*, iar rolul acestuia este preluat de către particula *-u* [13, p.113].

Geografia culturală

În ceea ce privește traducerea CR din categoria *geografia culturală*, am analizat următoarele: „Fălticeni” și „Baia”.

TS: *Și după câte-un sărutat de la cele copile sprintare, și până-n ziuă fiind ieșiți din sat, cam pe la prânzul cel mare ne-aflam iar în Fălticeni, trecând desculți prin vad, în dreptul Baiei, Moldova înghețată pe la margini, și la dus și la întors, de ne degera măduva-n oase de frig* [2, p.229].

TȚ1: *After dancing a while, we were wont to give a kiss on the sly to some of the more flighty girls, and vanishing from the village before daylight, would be back in Fălticeni about lunchtime; on each of the journeys*

there and back we would wade across the ford barefoot, opposite **the Baths**, the river Moldova being frozen along its banks so that the very marrow within our bones would be numb [3].

TȚ2: *And when we had danced and danced, and snatched a kiss or two from the pretty girls, we would be out of village by dawn. About noon, we would be back in Folticeni, after wading barefoot across the ford near Baia, with the Moldava river frozen to its banks* [4, p.114].

Analizând traducerea denumirii orașului „Fălticeni”, observăm că aceasta a fost redată în ambele traduceri prin transfer direct, precum și faptul că A.L. Lloyd utilizează „Folticeni” și nu „Fălticeni”, lucru care la prima vedere pare o greșeală de ortografie. Cu toate acestea, ținem să menționăm că ambele variante sunt corecte, denumirea de „Fălticeni” fiind utilizată în prezent, precum și faptul că ambele variante sunt utilizate în romanul original al lui Creangă, spre exemplu:

1. *Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos; și eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile și stai lângă mămuca, de-i fă țevi și leagăna copilul; c-apoi și eu ți-oi lua de la Fălticeni o pălăriuță cu tasma ș-o curălușă de cele cu chimeri, știi colê, ca pentru tine* [2, p.199].

2. *Acum nu vă mai spun cât era de încărcat carul cu lemne, care, la așa loc, ținea pe vremea aceea șapte lei și jumătate, și cât era de mare și de tare Nică Oșlobanu, și alți vro șizeci ca dânsul, între care mulți, lăsându-și nevestele câte cu doi-trei copii acasă, în creierii munților, venise la Folticeni să se pricopsească de învățătură* [2, p.210]...

Varianta de Folticeni apare în TS de 14 ori, iar cea de Fălticeni de 8 ori.

În ceea ce privește cuvântul „Baia”, în opinia noastră, traducătorii Ana Cartianu și R.C. Johnston au fost depășiți. Astfel, semnalăm echivalarea eronată a acestui cuvânt prin „the Baths”.

Consultând câteva dicționare, am identificat următoarele definiții ale cuvântului „baths”:

- 1) a public building where you can go to swim. (Dicționarul Oxford) [6];
- 2) a public place where people went in the past to have a hot bath. (Dicționarul Cambridge) [7];
- 3) a building containing an apartment or a series of rooms designed for bathing. (Dicționarul Merriam Webster) [8].

Rezultă că în engleză „the Baths” înseamnă o clădire publică unde poți merge să înoți. Însă, în fragmentul citat este vorba de o altă semnificație, și anume – de „satul Baia”, lucru care a fost înțeles de către A.L. Lloyd și redat corect prin transfer direct.

Concluzii

Analiza fragmentelor de mai sus ilustrează orientarea către cultura-sursă de către traducători, deoarece putem observa că traducătorii au optat mai mult pentru strategia de transfer direct, precum și pentru echivalență. Alte strategii utilizate au fost: termenul supraordonat și omisiunea.

Limbajul lui Creangă, un limbaj savuros, abundând în regionalisme și arhaisme, expresii populare, proverbe și zicători, un limbaj adânc înrădăcinat în contextul sociocultural al scriiturii, este redat astfel încât să păstreze farmecul și specificul textului original.

Referințe:

1. LEPPihalme, R., Translation strategies for realia. In: *Mission, Vision, Strategies, and Values: A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Helsinki: Helsinki University Press, 2001, p.139-148 ISBN: 951-570-504-5
2. Creangă I. *Amintiri din copilărie*. București – Chișinău: Internațional, 2002. 308 p. ISBN 973-8358-41-8 / ISBN 9975-74-395-1
3. CREANGĂ, I. *Memories of My Boyhood, Stories and Tales*. Translated by Ana Cartianu and R.C. Johnston. Bucharest: Minerva Publishing House, 1978. [Accesat: 15.12.2018]
Disponibil: <http://www.tkinter.smig.net/Romania/Creanga/index.htm>
4. CREANGĂ, I. *Recollections from Childhood*. Translated by Lloyd A. L. London: Lawrence and Wishart, 1956. 124 p.
5. DEX online, © 2004-2019 [Accesat: 10.02.2019] Disponibil: <https://dexonline.ro/>
6. Oxford Learner's Dictionary, © 2019 [Accesat: 10.02.2019] Disponibil: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
7. Cambridge Dictionary, © 2019 [Accesat: 8.02.2019] Disponibil: <https://dictionary.cambridge.org/>
8. Merriam-Webster, © 2019 [Accesat: 15.02.2019] Disponibil: <https://www.merriam-webster.com/>
9. DRONCA, D. D., OROIAN, T. E. *Ameliorarea genetică a peștilor*. Timișoara: Mirton, 2010. 49 p.
10. VECSEI, P., SUCUI, R., PETERSON, D. Threatened Fishes of the World: Huso huso (Linnaeus, 1758) (Acipenseridae). In: *Environmental Biology of Fishes*, 2002, Volume 65, Issue 3, p.363–365. ISSN 0378-1909 / 1573-5133

11. GEORGESCU, S., CANAREICA, O., DUDU, A., COSTACHE, M. Analysis of the Microsatellite Variation in the Common Hybrid between Russian Sturgeon (*Acipenser Gueldenstaedtii* Brandt and Ratzeburg, 1833) and Siberian Sturgeon (*Acipenser Baerii* Brandt, 1869) from Aquaculture. In: *Transylvanian Review of Systematical and Ecological Research*, 2013, Volume 15, Issue 2, Sibiu, p.117-124. ISSN 1221-1249 / 1584-9422
12. EASTWOOD, J. *Oxford Guide to English Grammar*. New York: Oxford University Press, 1994. 446 p. ISBN 0-19-431351-4
13. SPORIȘ, V. Rolul stilistic al articolului în limba română. În: *Studia Universitatis Petru Maior. Philologia*. Târgu-Mureș: Universitatea Petru Maior, 2009, nr.8, p.109-116. ISSN: 1582-9960

Date despre autor:

Corina IORDAN, doctorandă, Școala doctorală Studii de Lingvistică Romano-Germanică și Literatură Universală și Comparată, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: corinaioran@mail.ru

ORCID: 0000-0002-1378-6431

Prezentat la 14.03.2019